

Foto: Olle Lind, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Elkyrkan i Hedemora

Elkyrkan i Hedemora är en transformatorstation från 1916. Den är ritad i nationalromantisk stil av den framstående arkitekten Erik Hahr. Byggnaden har ett högt arkitektoniskt och teknikhistoriskt värde som speglar elproduktionens avgörande roll i Sveriges industriella utveckling under 1900-talet. Elkyrkan byggnadsminnesförklarades 2023.

Beskrivning

Historik

Transformatorstationen i Hedemora togs i bruk 1917. Anläggningen uppfördes som en sekundärstation av Kungliga Vattenfallsstyrelsen för att fungera som en länk i det kraftledningssystem som byggdes upp med utgångspunkt från Älvkarleby vattenkraftverk, som stod färdigt 1915–16.

Anläggningen gavs en arkitektonisk påkostad utformning genom arkitekten Erik Hahr, som fungerade som Vattenfallsstyrelsen huvudarkitekt vid anläggningens tillkomst. Den genomarbetade arkitektoniska gestaltningen av anläggningen speglar den höga status den nya eltekniken åtnjöt vid början av 1900-talet och även Kungliga Vattenfallsstyrelsen höga kvalitetskrav på sina anläggningar.

Den el-tekniska utrustningen i transformatorstationen har i sina enskilda delar förnyats, men är som struktur till stor del intakt från byggnadens tillkomst. Den största förändringen är att det 20kV-ställverk som tidigare fanns i bottenvåningen har flyttats utanför byggnaden.

En ny transformatoranläggningen har uppförts i Hedemora som medför att befintlig anläggning har tagits ur bruk.

Miljö

Elkyrkan ligger i nordligaste delen av Hedemora stad. Anläggningen utgör ett väl synligt landmärke i den öppna bygden kring staden och sjön Hönsan.

På fastigheten finns tre byggnader: transformatorbyggnad, tjänstebostad och servicebyggnad. Härutöver finns även ett skyddsrum från andra världskriget. Byggnaderna omges av en parkliknade tomt. Transformatorbyggnaden och tjänstebostället, förenade med en putsad mur, byggdes 1916–17 enligt ritningar av arkitekten Erik Hahr, servicebyggnaden tillkom i början av 1980-talet.

Byggnader

Transformatorbyggnaden, den s k Elkyrkan är en högrest kyrkliknande byggnad i nationalromantisk stil, uppförd av betong med vitslammade fasader. Den södra delen av byggnaden är bredare och något förhöjd jämfört med resten av byggnaden. Taket är täckt med rött tegel och pryds av en skorsten i dalastil, försedd med en vindflöjel.

På västra långsidan är byggnaden försedd med tre mycket stora portar, som är avsedda för att möjliggöra installation och service av de transformatorer som var inrymda inne i byggnaden. På byggnadernas långsidor finns loftgångar på den andra våningens nivå. Fönstren är höga och smala med småspröjsade rutor, vilka förstärker byggnadens kyrkliknande karaktär liksom personalingången på södra gaveln som har prägel av medeltida vapenhus. Den södra gaveln är försedd med Vattenfalls symbol i tegel. Byggnadens ursprungliga, dekorativa yttre lampor är bevarade.

Transformatorstationen har två huvudvåningar. Byggnadens bottenvåning upptas av en verkstadslokal som går genom byggnadens alla våningsplan och som är försedd med en travers för reparationer av transformatorer m m. På bottenvåningen finns också två transformatorrum med plats för två transformatorer. I västra delen av byggnaden inreddes på 1970-talet kontorsrum. På byggnadens andra våning finns i norra delen av byggnaden en större sal som rymmer 70 kV-ställverk. De el-tekniska installationerna är till betydande delar intakta och/eller har motsvarande utformning som vid transformatorstationens tillkomst.

Söder om transformatorbyggnaden och förbunden med denna ligger en byggnad med tjänstebostäder för befattningshavare på transformatorstationen. Byggnaden är uppförd samtidigt som transformatorstationen i nationalromantisk stil i 1 ½ våning. Fasadernas nedre del är vitslammade och ovanför fönstren klädd med brunröd träpanel. De småspröjsade fönstren omges av fönsterluckor. En dubbelfarstu med två dörrar leder in till byggnaden. Taket är täckt med rött lertegel. Två dekorativa kronskorstenar i dalastil pryder taket. Byggnadens inre är moderniserad och ombyggd.

Norr om transformatorbyggnaden ligger en servicebyggnad från början av 1980-talet som har inrymt verkstäder och personalutrymmen. Denna byggnad har givits en utformning som harmonierar med de ursprungliga byggnaderna på fastigheten, med vita tegelfasader med brunlaserad träpanel i gavelrösterna och tak av rött tegel. Enligt önskemål från Vattenfall AB ingår inte denna byggnad i byggnadsminnet.

Figur 1. Södra gaveln med Vattenfalls symbol i tegel. Foto: Olle Lind, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 2. Byggnad med tjänstebostäder. Notera kronskorstenarna. Foto: Olle Lind, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 3. Personalingången på södra gaveln med prägel av medeltida vapenhus. Foto: Olle Lind, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 4. Byggnaden har många ursprungliga detaljer bevarade såsom armaturer och garageportar. Foto: Olle Lind, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 5. Utvändiga ursprungliga el-tekniska installationer och loftgångar. Foto: Olle Lind, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Byggnadsminnesförklaring

Motivering till byggnadsminnesförklaringen

Elkyrkan i Hedemora har ett högt såväl arkitektur- som teknikhistoriskt värde. Genom sin genomarbetade gestaltning i nationalromantisk stil av den framstående arkitekten Erik Hahr manifesterar Elkyrkan den nya elteknikens höga status vid början av 1900-talet. Anläggningen speglar även elproduktionens stora betydelse för Sveriges industriella utveckling under 1900-talet.

Elkyrkan besitter synnerligen höga kulturhistoriska värden och en byggnadsminnesförklaring är därigenom väl motiverad för att skydda dessa värden.

Skyddsbestämmelser

Skyddsområdet omfattar del av fastigheten Hedemora 5:21 enligt situationsplan. Skyddsbestämmelserna omfattar de byggnader som markerats med nr 1 och 2 på situationsplanen.

1. Byggnaderna markerade nr 1 och nr 2 samt mur mellan dessa får inte rivas, flyttas, byggas om eller på annat sätt förändras till sin exteriör.
2. I byggnad nr 1:s inre får inte ingrepp göras i stomme eller ursprunglig rumsindelning på första och andra våningen. Utan hinder av skyddsbestämmelserna kan dock rumsindelning ändras i den västra delen av första våningen som efter byggnadens tillkomst inretts till kontor.
3. I byggnad nr 1 får inte ingrepp göras i fast inredning i trapphus och inte heller i skenstråken och frånskiljare i salen för 70 kv-ställverk i andra våningen eller i traversen i verkstadsdelen.
4. Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
5. Det område kring byggnaderna som på situationsplanen avgränsas med röd linje skall hållas i traditionellt skick. Nybyggnader får inte ske inom detta område.

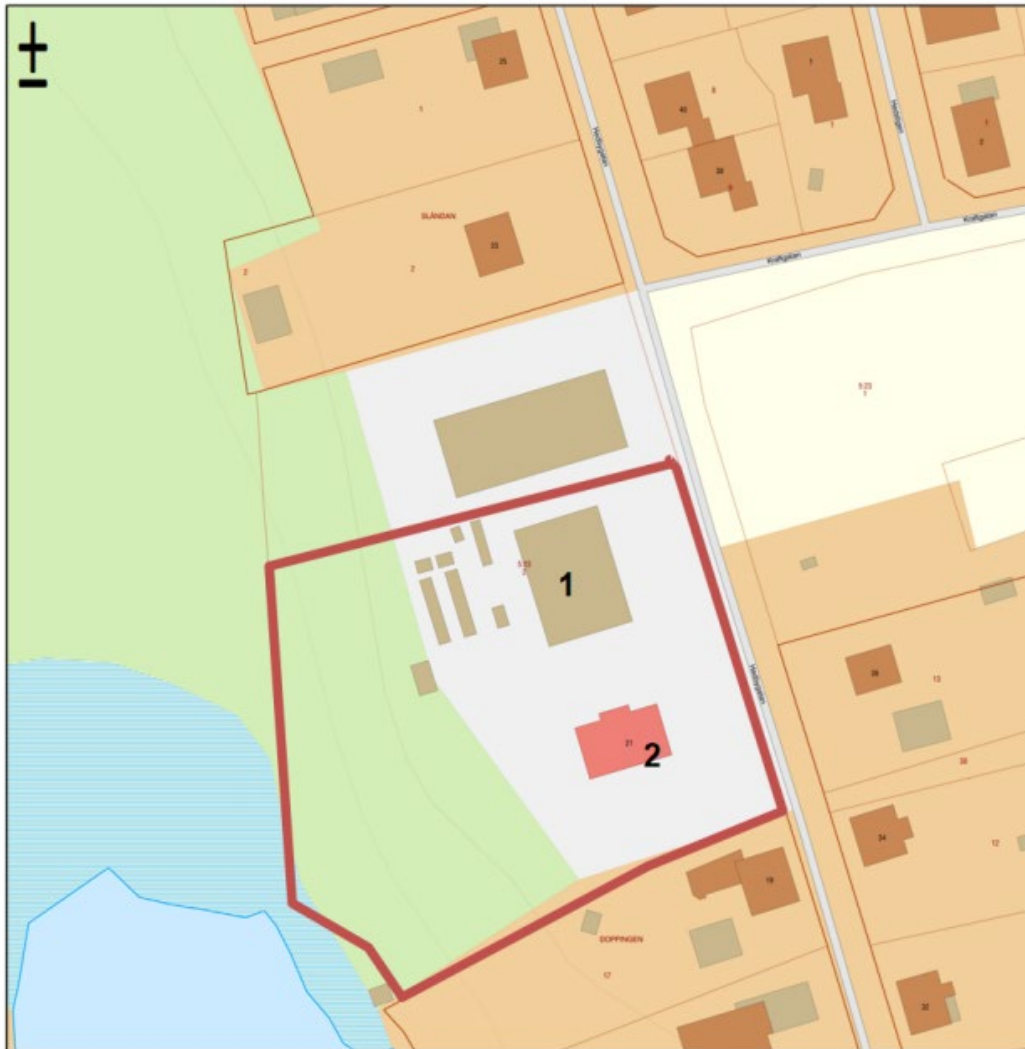
Samråd skall ske med länsstyrelsen i frågor som rör underhåll och vård av byggnaderna och område.

Om särskilda skäl föreligger för att ändra byggnadsminnet i strid mot skyddsföreskrifterna får länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd till sådana förändringar.

Elkyrkan

2023-10-23

Teckenförklaring

1:1 000

0 0,01 0,02 0,04 Km

Figur 6. Situationsplan med byggnadsminnets skyddsområde markerat med röd linje. Ur beslut 08.12.2023.

Administrativa fakta

Kommun: Hedemora

Fastighetsbeteckning: Hedemora 5:21

Byggnadsminnesförklaring: 08.12.2023

Tillgänglighet: Stängd för besök men kan upplevas på håll.

[Elkyrkan i Hedemora beslut 08.12.2023](#)

[Elkyrkan i Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister](#)